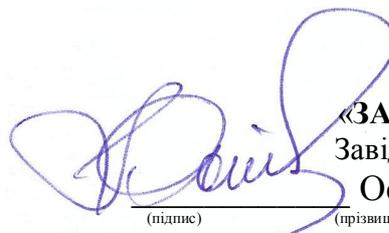

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Острянюк А.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТНОГРАФІЯ

Освітня програма 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року

Розробники: Т. Ф. Дорохіна, кандидатка історичних наук, професорка кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу «Етнографія України» є ознайомити студентів з основними поняттями української етнографічної науки, з її методологією і завданнями. В ході вивчення курсу студенти формують цілісні, системні, наукові знання про виникнення і формування українського етносу, природу і сутність феномену українського етносу та етнічності, аналізують етапи етнічного розвитку українців, основні риси їхньої матеріальної і духовної культури, суспільні відносини, звичаї та обряди, народне мистецтво, фольклор тощо, а також формування української етнічної території та її історико-етнографічне районування. Курс спрямований на виховання поваги до культури власного народу, його минулого і культурних надбань усіх етнічних спільнот, які проживають на території України.

Об'єктом вивчення *етнографії* є народ, власний етнос. *Предметом етнографії* є вивчення і виявлення тих властивостей етносу, завдяки яким він виділяється з-поміж інших етносів. Окрім цього, етнографічна наука покликана розкривати повний образ етносу, сутність якого визначається вивченням його особливостей, а також рис, спільних з іншими етносами. Взаємозв'язок специфічного та найпоширенішого чи загального становить зміст поняття *етнічна специфіка*. Основним носієм етнічної специфіки є традиційно-побутова культура. До предметної сфери етнографії належить участь у розробленні проблем виникнення, походження етносів, а також руху, динаміки етносів – етнічних процесів. *Етнографія* – це суспільствознавча наука, об'єктом дослідження якої є народи, їхня культура і побут, походження (етногенез), розселення, процеси культурно-побутових відносин на всіх етапах історії людства. Концентрує увагу на розробці проблем етно- і націогенезу, етнічної історії, міжнаціональних відносин, етнонаціональних процесів, традиційно-побутової культури, народних знань, побуту, народного мистецтва.

У структурі етнографічних досліджень вирішальне значення має збір етнографічних матеріалів серед носіїв етнічної культури. Виявлені та зафіксовані методами спостереження за живою дійсністю та у співпраці з респондентами першоджерела називають польовими етнографічними матеріалами, а працю дослідника – польовим етнографічним дослідженням. Польова етнографія – це дослідження, яке проводять серед етносів з метою збору первинних етнографічних матеріалів про окремі структурні компоненти традиційно-побутової культури та їх функціонування як певної системи. Для етнографії, що розглядає особливості розвитку культури і побуту народів в їх історичному розвитку, особливо важливі також письмові свідчення минулого, хроніки, живописні матеріали, карти тощо. Цінним джерелом лишаються археологічні комплекси, музейні зібрання, фольклор, предмети культу, народного мистецтва.

Основним завданням етнографії є:

- 1) розкриття сутності процесів етногенезу людських спільнот;
- 2) аналітико-теоретичний аналіз етнічного розвитку народів світу, порівняльний аналіз їх матеріальної і духовної культури;
- 3) фіксація і опис наявних елементів матеріальної і духовної культури етносу;
- 4) історична реконструкція минулого етносів за допомогою методів різних суміжних дисциплін.

У середині XIX ст. виникає науковий напрям *етнологія* (грец. Ethnos – народ, logos – вчення). Поява етнології викликана потребою в теоретичному узагальненні та систематизації нагромадженого емпіричного матеріалу про розвиток різних народів. Намагання пояснити расові, психологічні, культурні та інші особливі й загальні риси їхнього розвитку зумовило поширення у другій половині XIX ст. різних концепцій, теорій, шкіл, які поступово почали складатися в єдину етнологічну науку. Утвердження етнології як самостійної науки знаменував процес подальшого створення й активної діяльності численних етнологічних об'єднань у країнах Європи та Америки. З того часу й до сьогодні не припиняються дискусії навколо проблем, пов'язаних з об'єктом, завданнями та змістом науки етнологія, а також самої інтерпретації цього поняття.

До 90-х рр. XIX ст. терміни «етнографія» та «етнологія» вживались як синоніми. Ситуація змінилася в 1895 р., коли Наукове товариство ім. Шевченка започаткувало серійне видання «Етнографічний збірник», в якому публікували автентичні етнографічні та фольклорні матеріали, почерпнуті з перших уст і без всякого втручання дослідника в оповідь інформатора, тобто ці матеріали переносили на папір дослівно. Отже, члени НТШ вперше почали розрізняти два рівні народознавчих досліджень в Україні – описовий (етнографія) і теоретичний (етнологія). Проте таке розмежування досить умовне, так як етнографія не виключає узагальнень теоретичного плану, так само як етнологія застосовує методи опису.

Обсяг дисципліни

	Денна форма
Кількість кредитів ECTS	3
Кількість годин:	90
лекції	16
практичні / семінарські	14
самостійна робота	60

Статус навчальної дисципліни: нормативна

Передумови для вивчення дисципліни. Навчальний курс «Етнографія України» розрахований на студентів історичних спеціальностей з урахуванням наявності у них базового рівня знань з українознавчих дисциплін – історія України, історія стародавнього світу, історична географія, археологія, історичне краєзнавство,

географія України, антропологія, історія української культури та ін., а також філософія, соціологія, психологія, демографія.

Очікувані результати навчання

У ході вивчення курсу «Етнографія України» студенти ознайомлюються з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданнями і функціями етнографії, розглядають історію її становлення та розвитку, зокрема, й в Україні, географічну, антропологічну, мовну і господарсько-культурну класифікації народів світу, вивчають джерельну базу, що дає можливість *знати*:

- основи етнографії, ознайомитися із специфікою методики збору польових етнографічних матеріалів, яка охоплює спостереження, усне опитування, письмове опитування (анкетування), інтерв'ю тощо;
- методику етнографічних досліджень, що включає порівняльно-історичний метод, метод типологічного аналізу, метод комплексного аналізу, метод компонентного (системного) аналізу, реконструктивний метод та ін.;
- особливості розвитку етнографічної науки у різні історичні періоди, становлення науки на українських землях;
- еволюціонізм, дифузійнізм, функціоналізм, структуралізм та когнітивна антропологія – основні теоретичні підходи та школи в етнографії та антропології, які пояснюють культурний розвиток, поширення культурних елементів, функції соціальних інститутів, структуру суспільств та особливості мислення людини, а також історію української етнографічної думки;
- джерельну базу етнографії, до якої належать матеріали етнографічних експедицій, писемні джерела, музейні матеріали та зображувальні матеріали тощо;

простежити:

- зв'язок етнографії з етнологією, історією, археологією, антропологією, лінгвістикою, географією, соціологією, культурою, фольклористикою, статистикою.

Шифр згідно ОПІ	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.
ЗК 4	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.
ЗК 6	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.
ФК 1	Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та

	в площину навчального предмету
ФК 4	Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.
ФК 10	Знання та розуміння змісту й методології фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.
ФК 13	Здатність інтегрувати набуті знання соціальних та гуманітарних наук в самостійну систему, виявляти цілісність знань та умінь.
ФК 14	Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот.
ФК 15	Здатність здійснювати критичний аналіз джерел інформації та використовувати їх у професійній діяльності.
	Здобувач вищої освіти буде здатен
ПРН 2	Демонструє вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовнокомунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання.
ПРН 7	Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.
ПРН 14	Демонструє знання змісту фундаментальних і спеціальних галузей історичної науки та спеціальних історичних дисциплін, пояснює і характеризує історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку
ПРН 15	Знає і аналізує сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних дисциплін та імплементує знання у навчальну і практичну діяльність.
ПРН 16	Орієнтується в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризує суспільні явища в розвитку, вільно оперує спеціальною термінологією.
ПРН 17	Демонструє інтегроване мислення, пояснює цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.
ПРН 18	Використовує краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; розуміє й популяризує історико-культурну спадщину України та світу.
ПРН 19	Працює з джерелами інформації, інтегрує їх у зміст навчання історії, представляє та обговорює відображені в них факти, явища, події, визначає власну позицію щодо суперечливих питань.

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	разом	у тому числі		
		л	с	с.р.
1	2	3	4	7

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи науки про етнос				
Тема 1. Теоретико-методологічні основи етнографії	7	2	-	2+3=5
Тема 2. Історія розвитку етнографії. Становлення української етнографії	11	2	2	4+3=7
Разом за змістовим модулем 1	18	4	2	6+6=12
Змістовий модуль 2. Етногенез та етніміка українського етносу				
Тема 3. Теорії українського етногенезу. Етнічна ідентичність	4	2	-	2
Тема 4. Антропологічний склад українців.	9	-	2	4+3=7
Тема 5. Етнонаціональна структура населення України. Історико-етнографічне районування.	11	2	2	4+3=7
Разом за змістовим модулем 2	24	4	4	10+6=16
Змістовий модуль 3. Етнографічні особливості України та українців: матеріальна культура українського народу				
Тема 6. Основні напрями господарської діяльності українського народу. Транспорт	11	2	2	4+3=7

та засоби пересування				
Тема 7. Українське традиційне поселення та житло. Народна кухня та вбрання.	11	2	2	4+3=7
Разом за змістовим модулем 3	22	4	4	8+6=14
Змістовний модуль 4. Етнографічні особливості України та українців: духовне життя українського народу				
Тема 8. Суспільне життя українського народу	9	-	2	4+3=7
Тема 9. Сім'я (родина) та сімейний побут.	2	2	-	-
Тема 10. Народні знання та світогляд українців. Релігія в житті українського народу.	6	2	-	4
Тема 11. Український фольклор та фольклористика.	9	-	2	4+3=7
Разом за змістовим модулем 4	26	4	4	8+6=14
Усього годин	90	16	14	36+24=60

Форми та методи контролю

Поточний контроль: семінарські заняття, завдання самостійної роботи, індивідуальні завдання (презентація, реферат, есе, доповідь), модульні контрольні роботи.

Підсумковий контроль: екзамен

Розподіл балів за темами

	Поточне оцінювання та самостійна робота											За роботу у семест.	Екз
Бали	Модуль 1		Модуль 2			Модуль 3		Модуль 4				75	25
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
Семін.		4		4	4	4	4	4	-	-	4	28	
Інд.роб.												12=3+3+3+3	
СРС	4		7			4		4				19	
МКР	4		5			7				16			

Критерії оцінювання результатів навчання

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок (балів) за усіма формами проведення занять та виконання завдань.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться у наступних формах:

- практичні заняття
- самостійна робота студентів
- виконання індивідуальних завдань (реферати, доповіді, презентації, виступи на наукових заходах, есе)
- МКР
- екзамен

Оцінка зі змістовного модулю складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час практичних занять, оцінки за самостійну та індивідуальну роботу.

Загальна оцінка з дисципліни (модулю) визначається як сукупність балів, що студент отримує за змістовні модулі та екзамен.

Порядок поточного оцінювання знань студентів

Поточне оцінювання здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовки студентів до встановлених завдань. Зокрема, поточному контролю підлягають:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру у вивченні програмного матеріалу дисципліни;
- виконання самостійної роботи та індивідуального завдання;
- виконання практичних завдань.

Контроль систематичності виконання самостійної роботи та активності на практичних заняттях

Оцінювання здійснюється за наступними критеріями:

- 1) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;
- 2) ознайомлення з основною та додатковою літературою;
- 3) логіка, стиль виклад матеріалу в письмових роботах та усному виступі, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;
- 4) якість, самостійність та своєчасність виконання передбачених завдань.

Загальна модульно-рейтингова оцінка складається із суми показників успішності (оцінок) за різні види контролю, що передбачені змістовним модулем. Підсумковим контролем є екзамен.

Пороговий рівень оцінки може визначатись за допомогою якісних критеріїв чотирирівневої шкали оцінювання (низький, середній, достатній, високий) результатів навчання і трансформуватись у відповідну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

(орієнтовна тематика рефератів, есе, доповідей, презентацій)

1. Становлення й основні етапи розвитку етнографії етнології.
2. Загальна характеристика сучасного джерелознавства. Інформаційні можливості бібліотечних і архівних фондів України та зарубіжжя.
3. Концепція, джерела та історіографія етнографії.
4. Українська етнографія – шлях від народознавства до етнології.
5. Ідеї А. Л. Шльоцера і виникнення фолькеркунде («Völkerkunde»).
6. Фолькскунде («Volkskunde») як опис власного народу.
7. Культурна та соціальна антропологія.
8. К. Леві-Строс та загальна схема розвитку народознавства.

9. Основні групи джерел про Україну і українство (джерела передісторичної, Київсько-руської, Галицько-Волинської, литовсько-польської, козацько-гетьманської доби, ХІХ–ХХІ ст.).

10. Методика польового етнографічного дослідження.

11. Експедиція – основна форма польових етнографічних досліджень.

12. Панельні (лонгітюдні) опитування.

13. Етнографічні дослідження міського населення: напрямки та методи.

14. Щоденник польової етнографічної роботи (практики).

15. Розвиток етнографічних досліджень в незалежній Україні.

16. Історичне краєзнавство та основні тенденції розвитку краєзнавчої історіографії.

17. Усноісторичні дослідження в умовах російсько-української війни.

18. Первісні етнокультурні спільноти на території України.

19. Етнічні процеси в Київській Русі: гіпотези, теорії, реальність.

20. Галицько-Волинське королівство – етнічна держава українців.

21. Націогенез українців в умовах бездержавності.

22. Етнонаціональна консолідація українців у процесі боротьби за свою соціально-політичну та національну незалежність (друга половина ХVІ – перша половина ХVІІІ ст.).

23. Згуртованість української політичної нації у процесі національно-демократичної революції 1917–1920 рр.

24. Українська національна справа в добу тоталітаризму.

25. Етнонаціональні процеси в Україні на зламі 80–90-х рр. ХХ ст.

26. Географія етнонаціональних груп та невеликих корінних народів в Україні.

27. Етно-географічне районування України.

28. Історико-етнографічне районування України.

29. Антропологічні особливості українського народу. Федір Вовк – засновник вітчизняної антропологічної науки.

30. Культура і особистість. Соціалізація та інкультурація

31. Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія.

32. Роль характеру в долі людини і нації. Проблема волі.

33. Науково-теоретичні опрацювання етнографії традиційної культури українців вітчизняними та зарубіжними ученими: А. Байбурін, Л. Артюх, В. Борисенко, Г. Булашев, В. Балущок, І. Бойко, О. Брицина, О. Воропай, В. Горленко, Ю. Гошко, М. Гримич, Н. Гурошева, Д. Зеленін, Р. Кирчів, О. Куницький, О. Курочкін, Г. Лозко, С. Лур'є, К. Матейко, В. Наулко, Г. Півторак, А. Пономарьов, В. Самойлович, С. Павлюк, І. Пошивайло, В. Самойлович та ін.

34. Наукові етнографічні школи та їх напрями щодо підходів та методології вивчення феномену культури.

35. Усна народна творчість. Український фольклор.
 36. Український фольклор ХХ ст.
 37. Основні сільськогосподарські заняття українців.
 38. Торгівельний шлях «із варяг у греки» в історії українського народу.
 39. Особливості гужового та водного транспорту етнографічних груп України (бойки, лемки, гуцули): спільні та відмінні риси.
 40. Характеристика транспортних сухопутних шляхів в Україні.
 41. Види народних ремесел та художніх промислів українців.
 42. Регіональні особливості народних знань.
 43. Народна медицина українців.
 44. Еволюція одягу українців.
 45. Народне харчування українців.
 46. Продуктивно-харчові форми виявлення традиційної гостинності, благодійності, милосердя українців.
 47. Хліб у життя українців та пов'язані з ним народні обряди і забобони.
 48. Піст у житті українського народу.
 49. Обрядові страви українців.
 50. Демонологічний пантеон українців.
 51. Язичницькі обряди в календарній обрядовості народу.
 52. Течії православного походження в Україні (ХІХ–ХХІ ст.).
 53. Відновлення свободи віросповідання у 90-х роках ХХ ст.
- Поліконфесійність сучасного українського суспільства.
54. Народний іконопис
 55. Народна християнська символіка.
 56. Розвиток української національної символіки наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.
 57. Державна геоетнополітика України як засіб реалізації її національних інтересів та гармонізації етнополітичних взаємин.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи науки про етнос	6
1	Польові дослідження, їх місце у формуванні джерельної бази: а) етнографічні експедиції та їх різновиди; б) типи науково-дослідницьких програм; в) види та прийоми роботи етнографа; г) обробка та зберігання польових матеріалів.	2
2	Усноісторичні дослідження як збір та аналіз суб'єктивних свідчень людей, які розкривають	

	індивідуальний досвід, пов'язаний з історичними подіями.	
3	Видатні постаті етнографії (І. Франко, М. Костомаров, П. Чубинський, М. Сумцов, В. Шухевич, Ф. Вовк, Д. Яворницький, А. Скальковський, М. Грушевський, П. Єфіменко та ін.).	
4	Пам'ятки матеріальної та духовної культури українського народу: «Велесова книга»; Київський та Галицько-Волинський літописи; Густинський літопис; козацькі літописи: Самовидця, Величка, Грабянки; «Слово про Закон, Благодать та Істину» Іларіона, «Правда» Ярослава Мудрого, «Слово о полку Ігоревім», «Поучення дітям» Володимира Мономаха; «Літопис Руський», «Історія Русів», «Історія України-Руси» М. Грушевського, «Книга буття українського народу» М. Костомарова; публікації НТШ; Конституція Пилипа Орлика; Конституція УНР 1918р.; Акт 30 червня 1941р. IV Універсал Центральної Ради; Державність у радянському Союзі; Державотворчі акти сучасної України.	4
	Змістовий модуль 2. Етногенез та етніміка українського етносу	10
5	Вплив географічного середовища на етногенез Етногенетична концепція Л.Л. Залізняка: фаза власне етногенезу та чотири послідовні фази націогенезу.	2
6	Антропологічні особливості українського народу. Федір Вовк – засновник вітчизняної антропологічної науки. Антропологічні зони, області території України. Антропология українців за Сергієм Сегедою – провідним науковим співробітником Інституту народознавства НАН України. Сучасні антропологічні дослідження.	4
7	Етно-географічне районування України. Історико-етнографічні райони України	4

8	Основні ознаки розмежування етносу	
9	Сутність та природа міжетнічних конфліктів	
10	Українська діаспора, шляхи (причини) її формування	
	Змістовний модуль 3. Етнографічні особливості України та українців: матеріальна культура українського народу	8
11	Хліборобські обряди та трудові традиції	4
12	Чумацтво і візникування	
13	Лісорубство і лісосплав, деревообробництво	
14	Виробництво вугілля, поташу, смоли і дьогтю	
15	Художня обробка шкіри	
16	Художній метал	
17	Писанкарство	
18	Витинанки	
19	Традиційні продукти харчування українців. Система харчування.	2
20	Повсякденні страви українців.	
21	Святкова і обрядова їжа.	
22	Традиційні напої жителів України.	
23	Особливості харчування в пісні та скоромні дні. Роль посту для українців.	
24	Характеристика основних видів одягу, його класифікація.	2
25	Регіональні особливості одягу українців.	
26	Пояси, головні убори, взуття, прикраси як невід'ємні складові народного одягу.	
27	Традиційне взуття українців.	
28	Жіночі та чоловічі зачіски.	
	Змістовний модуль 4. Етнографічні особливості України та українців: духовне життя українського народу	12
29	Поняття «грумада», «грумадський побут». Грумадський побут як найважливіша галузь народної культури.	4
30	Традиційні грумадські структури в Україні.	
31	Звичаї та норми життя молодіжних грумад. Відмінності між парубочими і дівочими грумадами.	

32	Роль звичаєвого права в суспільному житті українського народу.	
33	Організаційні форми самоуправління та самоврядування українців: загальні збори, віче.	
34	Базари і ярмарки та їхня роль у громадському житті українського народу.	
35	Первісні форми релігійних вірувань населення етнічної території України.	4
36	Релігія в житті українського народу	
37	Світоглядні уявлення та вірування українців	
38	Запровадження християнства як державної релігії. Позитивні та негативні аспекти християнізації Русі.	
39	Календарні свята і обряди. Поєднання язичницьких та християнських елементів в українських звичаях та обрядах.	
40	Трудові свята і обряди як органічна складова святково-обрядової культури українського народу.	
41	Усна народна поетична творчість українського народу – український фольклор	
42	Фольклористика – наук, що вивчає фольклор. Її завдання та галузі.	
43	Українська народна і національна символіка	
Разом: питання змістовних модулів; семінарські заняття		36+24=60

Матеріально-технічне забезпечення

Технічні засоби навчання: ноутбук, проектор, мультимедійна дошка.

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Силабус з курсу.
4. Тематичні плани лекційних і практичних занять.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Навчальні посібники з дисципліни.
7. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
8. Перелік запропонованих для індивідуального виконання завдань (орієнтовна тематика рефератів, есе, доповідей, презентацій).

9. Перелік питань для самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації та побажання, що забезпечують самостійну роботу студентів.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна література

1. Артюх Л. Українська народна кулінарія: історико-етнографічне дослідження. К. : Наукова думка, 1997. 154 с.
2. Балушок В. Формування об'єктивної основи для етногенезу українців. *Народна творчість та етнографія*. 2000. №1. С. 32–40.
3. Балушок В. Деякі проблемні моменти етногенезу українців та його завершальний етап. *Народна творчість та етнографія*. 2005. № 6. С. 55–64.
4. Борисенко В.К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. КНУ імені Тараса Шевченка. К. : Унісерв., 2000. 190 с.
5. Вовк Хведір. Студії з української етнографії та антропології. К. : Мистецтво, 1995. 336 с.
6. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. Луцьк : Вежа, 1997. 296 с.
7. Залізняк Л. Етногенез українців: імперські міфи та історична реальність. *Вісник Київського університету. Серія Українознавство*. 2002. № 6. С. 5–12.
8. Зінченко О. Етногенез українців: шляхи становлення нації. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2005. № 33. С.10–13.
9. Етнічна історія України: Навчальний посібник / Макарчук С.А. К. : Знання, 2008. 471 с.
10. Етнографія України : курс лекцій : навч. посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; укладач О.В. Дудник. Умань : Візаві, 2019. 148 с.
11. Етнографія України: Навч. посіб. для студ. вузів / За ред. С.А. Макарука. 2-е вид., перероб. та допов. Л. : Світ, 1994, 2004. 520 с.
12. Кафарський В.І., Савчук Б.П. Етнологія. Підручник. К. : Центр навчальної літератури. 2006. 432 с.
1. Киченко О. Фольклор як художня система (проблеми теорії). Дрогобич : НВЦ «Каменяр», 2002. 218 с.
13. Культура і побут населення України: навч. посіб. / В. Наулко, В. Горленко та ін. К. : Либідь, 1991. 232 с.
14. Лановик М.Б. Українська усна народна творчість : підручник. 3-тє видання, стереотипне. К. : Знання-Прес, 2005. 591 с.
15. Лозко Г. С. Українське народознавство. 2-е вид., допов. та перероб. К. : АртЕк, 2004. 472 с.

16. Макарчук С. Історико-політичне та етнографічне районування України: питання співвіднесеності. *Народні зошити*. 2001. № 3. С. 388–393.
17. Моця О.П. Етнічні процеси в автохтонному середовищі на етапі ранньомодерної та модерної історії України. *Український історичний журнал*. 2010. № 1. С. 41–52.
18. Осьмак Н. Українська усна народна творчість: навчальний посібник. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 151 с.
19. Руснак І.Є. Український фольклор. Навчальний посібник. 2 видання, стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2012. 304 с.
20. Сегеда С. Антропологічний склад українського народу: етногенетичний аспект. К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2001. 254 с.
21. Тиводар М. Етнологія: Навч. посіб. для студ. іст. спец. вищих навч. закл. Львів : Світ, 2004. 624 с.
22. Юрій М.Ф. Етногенез українського народу: Навчальний посібник. Вид. 3, перероб. К. : Кондор, 2007. 262 с.

Допоміжна література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу. Народньо-календарні звичаї ; Український народний одяг : етнографічний нарис / худож. оформлення І. Бородаєвої. К. : ПУЛЬСАРИ, 2012. 632 с.
2. Дмитренко Г.К., Дмитренко М.К. Уроки з народознавства. К. : Народознавство, 1995. 224 с.
3. Дмитренко М.К. Народні повір'я. К. : Народознавство, 1997. 68 с.
4. Етнографія України / За ред. С.А. Макарчука. Вид. 2-ге. Львів : Світ, 2004. 517 с.
5. Коваль Г. Метафорика календарно-обрядової поезії українців URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10741.html>
6. Макарчук С.А. Етнічна історія України: Навч. посіб. К. :Знання, 2008. 471 с.
7. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. К.: Обереги, 2003, 144 с.
8. Словник символів культури України : навчальний посібник для ВНЗ / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут ім. Г.С. Сковороди. К. : Міленіум, 2002. 260 с.
9. Трошинський В.Н., Шевченко А.А. Українці в світі. К. : Альтернативи, 1999. 352 с.
10. Українська історіографія на зламі ХХ–ХХІ століть: здобутки і проблеми / За ред. Л. Зашкільняка. Львів : Вид-во Львів. нац. ун-т, 2004. 406 с.
11. Хоптяр Ю.А. Етнологія : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2005. 144 с.

12. Якушно І. Українознавство : навч. посіб. Житомир, 2006. 164 с.

Інформаційні ресурси

1. Воропай Олекса. Етнографія – наука про націю. Лондон, 1963. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12546/file.pdf>
2. Дрогобицька О. Навчально-методичні вказівки з курсу «Українська етнологія» (анотація лекційного курсу, плани семінарських занять та самостійної роботи, програмові вимоги): для підготовки фахівців напряму 0301 «Соціально-політичні науки» зі спеціальності 6.040300 «Політологія» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Івано-Франківськ, 2013. 80 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/867.pdf>
3. Етнографічні групи, історико-географічні регіони України. URL: <https://spadok.org.ua/etnografija/blog>
4. Етнографія. Історія і стан дослідів. URL: <http://litopys.org.ua/encycl/eui025.htm>
5. Етнологія. Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор: Каталог книг. URL: <https://litpro2.oa.edu.ua/data/list/39>
6. Етнографія. Етнологія. Традиції. Свята. Ритуали. Електронні книжки. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/jelektronnye-knigi/obschestvo-gosudarstvo-filosofija/antropologija/jetnografija-jetnologija-tradicii-prazdniki-ritualy.html>
7. Етнографічні регіони України. Коли вони сформувалися та звідки пішли їхні назви. URL: <http://phm.gov.ua/?p=98220>
8. Етнографія України : курс лекцій : навч. посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; укладач О. В. Дудник. Умань : Візаві, 2019. 148 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12601/1>
9. Народна творчість та етнографія. Електронна бібліотека. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=1422>
10. Народна творчість та етнологія: журнал Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. URL: <http://nte.etnolog.org.ua/>
11. Предмет і завдання етнографії – конспект. URL: <https://www.docsity.com/ru/predmet-i-zavdannya-etnografiji-konspekt-etnologiya-i-istoriya/402904/>
12. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея–НВ, 2004. URL: https://nest-odesa.at.ua/B_Savchuk_Ukrayinska_etnologiya.pdf
13. Українознавство: Електронне наукове фахове видання 2001. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=INAV&P21DBN=INAV&S21STN=1&S21REF=>

10&S21FMT=ina_v_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=IDI=&S21COLORTERMS=0&S21STR=29

14. Скрипник Г.А. Етнологія, етнографія, народознавство. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : В-во «Наукова думка», 2005. 672с. URL : <http://www.history.org.ua/?termin=Etnologiya>
15. Україна. Етнографія та Етнологія. Науково-технічна бібліотека. URL: <http://library.lp.edu.ua/uk/ukrayina-etnografiya-ta-etnologiya>
16. Українознавство: науковий часопис. URL: http://journal.nndiuvl.org.ua/?page_id=2&lang=uk